

HELSETILSYNET

tilsyn med barnevern, sosial- og helsetjenestene

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep

0030 OSLO

DERES REF: / YOUR REF:
14/3602

VÅR REF: / OUR REF:
2015/875 2 ELT

DATO: / DATE:
4. mai 2015

Høring til utkast til forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold for behandling, omsorg og rehabilitering av personer med rusmiddelmissbruk

Vi viser til høringsbrev med vedlagte forslag til gjennomføringsforskrift om rettigheter og bruk av tvang for behandling og omsorg for personer med rusmiddelproblemer. Som overordnet tilsyn med tjenester til barn i institusjoner etter barnevernloven, omfatter vårt høringssvar også forholdet til tvangsbestemmelser overfor barn som oppholder seg på institusjoner som har tjenester til rusmiddelavhengige etter annet lovverk.

Forskriftens virkeområde

Institusjonsbeboere med vedtak hjemlet i barnevernloven

Helsetilsynet ser nytten av en felles forskrift som regulerer alle institusjoner som tilbyr tjenester til rusavhengige, og er enig i at en felles forskrift vil bidra til bedre rettsikkerhet for brukere/pasienter og er mer anvendelig for driften av tjenestene, både for personell og ledere med styring og kontrollansvar.

Som overordnet tilsynsorgan med barneverntjenesten er vi kjent med at også private aktører som yter tjenester til voksne rusmiddelavhengige tilbyr tjenester til ungdom der vedtaket om tjenester er hjemlet i barnevernloven. I henhold til barnevernloven er det utarbeidet en rettighetsforskrift som hjemler bruk av tvang for barna på disse institusjonene.

Vi kan ikke se av høringsbrevet og vedlagte rapport, IS-2056, at det er foretatt en gjennomgående drøfting av om bestemmelsene i barnevernets rettighetsforskrift er utformet slik at de dekker samme forhold og gir samme vern i forhold til bruk av tvang. Selv om formålet med begge forskriftene dekker samme hensyn, kan det være stor forskjell på hvordan tvangstiltak virker på barn i utvikling og på en voksen rusmiddelmissbruker. Dette tilsier at det ikke kan være full analogi mellom rettighetsforskriften i barnevernloven og bestemmelsene i den foreslåtte

gjennomføringsforskriften for hvilke forhold institusjonen kan anvende tvangstiltak, hvordan de kan gjennomføres og krav til oppfølging i etterkant.

Legalitetsprinsippet tilsier også at den foreslåtte forskriften ikke kan gjøres gjeldende for barn på institusjoner etter vedtak hjemlet i barnevernloven. Det må derfor komme tydelig fram i ”§ 2 Virkeområde” at for barn som oppholder seg på institusjoner med vedtak hjemlet i barneverntjenesten, gjelder rettighetsforskriften etter barnevernloven. Det nye forskriftsutkastet medfører at noen institusjoner fortsatt må forholde seg til to regelverk om tvangsbruk og innrette tjenestene sine deretter. Dette er en risikofaktor som i et forarbeid fortsatt kan reduseres. Vi vil derfor anmode om at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om at barnevernlovens rettighetsforskrift kan bli integrert i den endrete forskriften.

Private institusjoner uten offentlig tilskudd/avtaler med offentlige myndigheter

Helsetilsynet støtter direktoratets forslag om at gjennomføringsforskriften også skal gjelde for private institusjoner uten noen form for offentlig finansiering. Mennesker med rusmiddelavhengighet har det samme behov for rettssikkerhet uavhengig av om de finansierer oppholdet selv. Det kan være ulike grunner til at personer velger et privat tilbud de selv må finansiere, uten at dette ville ha vært førstevalg for dem det gjelder. Det kan bl.a. ha sammenheng med ventetider i offentlig finansierte tilbud, og omfatte personer og deres pårørende som vurderer at den rusmiddelavhengige har et akutt behov for bistand. Rusmiddelavhengigheten tilsier at han/hun ikke vil være i en posisjon der avtalefriheten kan være det rettslige utgangspunktet for å definere innholdet/rammer for hjelpen de har behov for. Disse institusjonene bør derfor omfattes av forskriften.

Rettsikkerhet i forhold til rustesting og andre inngripende tiltak

Vi støtter forslaget om at forskriften bruker begrepet ”testing av biologisk materiale” slik at det blir opptil institusjonen å velge hvilke metode som er mest hensiktsmessig, herunder urinprøver.

Vi støtter også forslaget at behovet for når rustesting er aktuelt må vurderes i det løpende behandlingsforløpet, og må kunne avgjøres av leder i virksomheten. Det avgjørende for dette og andre tiltak er at avgjørelsen behandles som enkeltvedtak som begrunnes og kan påklages til fylkesmannen. Det er også viktig for rettssikkerheten at tiltakene som det åpnes for i forskriften er uttømmende, og at dette også følger av forskriftshjemmelen i de aktuelle lovverkene.

§§ 13 og 14 i forskriftsutkastet er sentrale bestemmelser som skal ivareta retten til å klage til fylkesmannen og dokumentere inngrep i den enkeltes frihet under oppholdet. Klage til fylkesmannen er et viktig rettssikkerhetstiltak, også i forhold til andre bestemmelser i forskriften.

For fylkesmannen som tilsynsmyndighet kan opplysninger fra vedtakene også være viktig informasjon om institusjonens praksis, og gi grunnlag for å undersøke kvaliteten i tjenestetilbudet, herunder hvordan leder gjennom styring og kontroll sikrer at denne er i samsvar med regelverket. Vi støtter derfor at forskriftsutkastet åpner for at vedtakene gjøres tilgjengelig for fylkesmannen på forespørsel.

Samarbeid med kommunen

I utkastet § 15 reguleres institusjonens samarbeid med kommunen om den videre oppfølging av beboeren. Vi støtter forslaget om pasienten/brukers rett til individuell plan. Dette er særlig relevant for private institusjoner som ikke omfattes av helse- og omsorgslovgivningen.

Med hilsen

Jo Kittelsen etter fullmakt
assisterende direktør

Elizabeth Loe Tollefsen
fagdirektør

Brevet er godkjent elektronisk og sendes derfor uten underskrift

Kopi: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement

Saksbehandler: Elizabeth Loe Tollefsen, tlf. 21 52 99 82